

Na dopis deželnega odbora kranjskega, v katerem se kmetijska družba vpraša za mnenje, ali je davek za pašo, katerega nalaga občina cerkniška gospodarjem, ki imajo ovce, prevelik, izreče se glavni odbor v smislu pritožbe, katero so vložili posestniki ovac.

Tajništvo poroča, da je prošnjo podružnice vipavske o zadevi javne tombole uže dobro podprto, dotičnem ministerstvu odposlalo.

Predstojnik podružnice bohinjske prosi, da se nakaže mlekarški zadrugi v Stari Fužini ji od ministerstva dovoljenih 200 gold. za sozidanje ene nove sirarnice. Glavni odbor sklene potrebno ukreniti.

Tajništvo poroča, da je blagovolilo c. k. ministerstvo za poljedelstvo subvencionirati knjižico „Mlekarnstvo“. Glavni odbor vzame to na znanje ter naloži tajništvu, da ponudi knjižico kmetijskim družbam v Gorici, Gradcu in Celovcu ter da se na ceni 20% odpusti. Udom kmetijske družbe kranjske, kateri so naročniki „Oekonomia“, zamorejo pa prejeti v pisarni družbe knjižico brezplačno.

Glavni odbor sklene, c. k. poljedelsko ministerstvo prositi, da blagovoli kmalu rešiti zadevo krške pokrajinske razstave.

Vsled sklepa glavnega odbora sklene se prositi ministerstvo, da družba sme porabiti subvencijo, koja ji je dovoljena za sadne sušilnice, za nakup Reynaldove sadne sušilnice.

Na dopis c. kr. deželne vlade, da bi družba izrekla svoje mnenje o prošnji občine Obrh za dovoljenje petih semnjev se sklene, le deloma priporočati prošnjo.

Zastran izvedenja reorganizacije družbenega vrta snidejo se gg. odborniki v četrtek 7. t. m. popoldne ob 4. uri na družbenem vrtu.

Zastran konstrukcije uzornega pluga za težke zemlje vipavskega in metliškega okraja sklene se potrebno ukreniti.

Tajnik Pirc poroča, da si je ogledal družbeno drevnico sadjarskega in čebelarškega društva v Radovljici ter priporoča glavnemu odboru na podlagi mu na mestu danih razjasnil, pri c. kr. deželni vladi predlagati izplačilo od ministerstva dovoljenih 100 gold. podpore.

Na novo v družbo sprejet je bil gosp. Lavoslav Abram, učitelj v Kostanjevici.

Nova postava.

Razjasnilne opombe vladine k načrtu postave o dedinskih naredbah pri kmetijskih domačijah srednje velikosti.

(Dalje.)

Poročilo deželnega predsednika kranjskega na poljedelskega ministra od dne 4. marca 1882. l., pr. št. 514, se glasi:

Vstrezaje visokemu razpisu od 24. decembra pr. l., št. 1391, imam čast predložiti došle mi ocene o zadevah nameravane prevstrojbe dedinskega nasledstva pri kmetijskih posestvih izprositi si moram prizanesljivost Vaše vzvišenosti, ako z ozirom na nujnost predmeta svoje mnenje o njem le z malimi besedami izrečem.

Kakor bodete Vaša vzvišenost videli, strinjajo se skoraj vse ocene v mnenji, da prosto dedinsko nasledstvo pri kmetijskih domačijah ni poglobiten vzrok propada kmetijskega blagostanja na Kranjskem. Tudi

jaz se moram pridružiti temu mnenju in navedem v to vtemeljenje sledeče:

Kranjska sploh v obče ni dežela, kjer bi se poljedelstvo v ožjem pomenu besede obnašalo. Zemlja je po svoji rodovitnosti skoraj brez izjeme slabeja kot srednja, dvakratno posevanje in pridelavanje le prisiljen pomoček, ki se slabo izplača, ker v primeri s pridelkom neprimerno veliko dela potrebuje.

To je vzrok, da si mora kmetijski posestnik, naj uže spada v vrsto velikega, srednjega ali malega posestnika, ako se izvzame veliko gozdno posestvo, skoraj brez izjeme prisiljen, iskati si postranskega zaslužka. Ta postransk zaslužek imelo je kmetijsko prebivalstvo kranjsko pred zgradbo južne železnice v obilni meri v prekupovanji in prevažanju. Takrat bilo je blagostanje kmetijskega prebivalstva kranjskega z izvzetimi malimi kraji — v cvetu. Naprava južne železnice prizadela mu je najtežji udarec, ker je ta železnica gledé ravnine na Kranjskem prav za prav samo posestniku gozda podala pomenljivejši dobiček, zaslužek iz prevažanja pa je popolnem, trgovino pa večidel uničila, ne da bi se bil do zdaj našel drug izdaten postransk zaslužek za kmetijsko prebivalstvo kranjsko.

Še drugo škodo prizadela je železnica Kranjski, ne da bi bila kmetu dala odškodnine: večje uvažanje tujih, izrekoma ogerskih zemljiških pridelkov, ki domače pridelke ob veljavo devajo. Na pr. izmed vseh velikih žitnih trgovcev ljubljanskih tržiše en sam z domačo pšenico in zato ta skoraj po vsem sam ceno določuje. Kako se pri tem kmetu godí, si je lahko misliti. Ako se vrh tega še pomisli, da se grozovita konkurenca tujih zemljiških pridelkov ne omeji na pšenico, temveč obsega vse druge žitne pridelke in vino tako, da trg odločuje, in da Kranjska skorej le les in živino izvažá, tedaj si je mogoče napraviti približno podobo o stanju kmeta na Kranjskem.

Po tem izrečenem sem rad pripravljen pripoznati, da je prosta razdelivnost kmetijskih zemljišč poleg drugih vzrokov stanje kranjskega kmeta še bolj v slabše spravila in da je pri tem izdatne prenapredbe postavodajstva ne samo želeti, temveč celó sila potrebno. Toda ravno tako odkritosrčno moram spoznati, da si od postave, katera gospodarju kmetijskih posestev puša prosto razpolaganje za čas življenja in za slučaj smrti in samo obrambe stavi za obstanek takih posestev za slučaj postavnega dedinskega nasledstva, za Kranjsko ne obetam izdatnega vspeha. Pri tem si ne mislim poglobitve razdelitve kmetijskih posestev vsled oporok. Kakor bodete Vaša vzvišenost iz priloženih ocen razvideli, je ta slučaj na Kranjskem zeló redek in v njem je tudi manjša nevarnost, ker taka razdelitev zemljišč ima svoje meje in mali kmet ima dostikrat na svojem posestvu boljši obstanek, kot večji, ker si more z dninarjem primeren postransk zaslužek prislužiti. — Hočem pa Vašo vzvišenost opozoriti na drug način delitev kmetij na Kranjskem, katera se prav dostikrat pokaže kot nasledek pravice prostega razpolaganja.

(Dalje prihodnjič.)

Narodno-gospodarske stvari.

Trgovinska in obrtna zbornica.

(Dalje.)

III. Tajnik poroča o ustanovitvi zadrug:

Odsek dovoljuje si naznaniti, da se za mesto ljubljansko uže snujejo zadruge ter da se bodo s priličnimi

oddelki v obrtne skupine najbrže v kratkem ustanovile. Tu gre za ustanovitev zadrug na deželi.

Zbornica dobila je od nekaterih c. k. okrajnih glavarstev uloge, v katerih se prosi, naj se izjavi o sestavi zadrug. Vendar se je tudi gledé onih okrajev na deželi, iz katerih dozdej niso došle take prošnje, v pozneje navedenih predlogih oziralo, torej bodo oni veljali splošno kot podloga ustanovitvam zadrug po deželi, če bode predlagana podstava ugajala željam obrtnikov. Po zakonu naj se v prvi vrsti enaki in sorodni obrti v eni občini združijo v zadrugo, dovoljeno pa je tudi, da se različni obrti združijo. V prvi vrsti je torej treba, da se ustanové zadrugo, katere bodo mogle obstati, katerih podloga je zadostno število zadružnikov, katerih bremena združitve preveč ne tlačijo. Dalje nastane vprašanje, na kakov način naj se ustanové zadrugo, katere bodo mogle obstati, katero vprašanje se v naslednjem natančneje razpravlja. Ne more se tajiti, da morajo zadrugo imeti v krajevnem oziru kolikor možno omejeno razsežnost, ker se tako občevanje in razgovarjanje med zadružniki olajšuje, nasprotno pa ovira, če se tudi ne jemlje ozir na zamudo časa in na stroške. Dalje se mora misliti na to, da se kolikor možno veliko število članov združi, ker je le tako pričakovati uspešnega delovanja bolniške blagajnice, ter se je sploh le na ta način nadejati ugodnega uspeha. Pri tem se je treba ozirati tudi na razdelbo obrtnih skupin in rešiti se mora vprašanje, če bi bilo možno ustanoviti zadrugo po obrtnih skupinah, ali pa naj se pridržijo ustanovljanje kolektivnih zadrug. Gledé tega se mora opomniti, da bi za združenje v zadrugo pri menjajočih se obrtnih in krajevnih odnošajih ne bil vselej ravno tist način primeren, marveč ustanovljati trebalo bi jih po raznih načinih. Pri reševanju tega vprašanja in pri stavljanju daljnih sledečih predlogov je bil pred vsem obrtni register, katerega vodi zbornica, merodajen in zaradi tega so se napravili izpiski iz obrtnega registra, da se razvidi število in vrsta obrtov v vsakem davčnem, oziroma političnem okraju. Na podlagi teh krajevnih podatkov se je toraj postavilo načelo: I. Da se zadrugo za vsak obrt posebe morejo le v redkih okrajih ustanoviti zaradi pičlega števila obrtnikov; II. da se ne more priporočati, da bi se ustanovile zadrugo, obsežajoče samo eno ali več občin, ker manjka primerne števila zadružnikov; III. da bi bilo primerno, da se ustanovijo zadrugo za večje ali manjše skupine obrtov in tudi različnih obrtov vrst, obsežajoče en sodnijski ali političen okraj.

Gledé zadrug, katere naj bi se v posamičnih okrajih ustanovile, se priporoča naslednji načrt:

1. Gostilničarji, točarji vina in piva, točarji žganja, restavrantje, kavarnarji, hôteli, najemni vozniki in prepeljevalci naj bi imeli:

- a) za davčni okraj Postojina in Bistrica po eno zadrugo, potem za davčna okraja Senožeče in Vipavo skup eno zadrugo;
- b) Kočevje eno zadrugo, Velike Lašiče in Ribnica skup eno zadrugo;
- c) Krško in Kostanjevica skup, potem Mokronog in Radeče vkup eno zadrugo;
- d) Kranj eno zadrugo, Loka in Tržič vkup eno zadrugo;
- e) ljubljanska okolica, Vrhnika, Litija, Zatičina, Idrija, Lož, Logatec po eno zadrugo;
- f) Kranjska Gora in Radovljica skup eno zadrugo;
- g) Rudolfovo eno zadrugo, Žužemberk in Trebnje vkup eno zadrugo;
- h) Brdo in Kamnik po eno zadrugo;
- i) Metlika in Črnomelj vkup eno zadrugo.

2. Mlinarji in žagarji naj bi imeli v vsakem političnem okraju po eno zadrugo in sicer zaradi pičlega števila pomožnih delavcev in gledé na to, da so navadno z mlini združene žage, torej ni lahko možno ta dva, sicer različna obrta ločiti.

3. Čevljarski obrt naj bi imel za politični okraj Kranj eno zadrugo.

4. Ravno tako naj bi imeli kovači, žebjarji, ključavničarji, kleparji, kotlarji, pasarji, kolarji, urarji, puškarji, izdelovalci decimalnih tehtnic, in sicer za politični okraj Postojina, ljubljansko okolico, Kranj in Radovljico po eno zadrugo.

5. Dalje naj bi imeli lončarji, potem peki in medeninarji eno zadrugo za politični okraj Kamnik.

6. Drugi rokodelski in dopuščani obrti naj bi imeli vkup eno zadrugo s posebnim ozirom na število obrtvalcev ali za vsak političen ali davčen okraj posebe ali za več davčnih okrajev vkup.

7. Pri trgovskih obrtih bi bilo primerno, da se za vsak političen okraj ustanovi ena zadruga, ali da se izloči mala trgovina in da bi ti mali trgovci imeli za se svojo zadrugo.

Ker vendar obrtni zakon daje najširše koncesije, kar se tiče krajevnega obsega zadružniškega okraja, kakor tudi kar se tiče združevanja obrtnih vrst v skupine, naj bi se pred vsem oziralo na želje obrtvalcev v zborničnem okraju in to tem bolj, ker ima zbornica izreči svoje mnenje le po zaslišanju obrtvalcev. Da bi mogla to po zakonu ji dano nalogo izvršiti, naj bi se obrnila do c. kr. okrajnih glavarstev, naznanivši jim te razmere, da bi ta pozvala obrtvalce, da izrekó svoje nazore in želje o ustanovljanju zadrug, oziroma združevanju v skupine.

Da se lažje sestavijo skupine, izdelala se je razredba obrtov, katera naj se ob enem c. kr. okrajnim glavarstvom določi.

Če bi se zadrugo ustanovile v zmislu prej omenjenih predlogov 1 do vštet. 7, bi se pokazale, za čas, ko se je izdelal izpisek obstoječih obrtov naslednje številke:

ad 1. Gostilničarjev itd. ad a) je: v Postojini 127, v Bistrici 104, v Senožečah in Vipavi 115; ad b) v Kočevju 237, v Velikih Lašičah in Ribnici 190; ad c) v Krškem in v Kostanjevici 230, v Mokronogu in Radečah 197; ad d) v Kranju 189, v Loki in Tržiči 225; ad e) v ljubljanski okolici 498, na Vrhniki 151, v Litiji 161, v Zatičini 134, v Idriji 108, v Loži 91, v Logatci 161; ad f) v Kranjski Gori in Radovljici 203; ad g) v Rudolfovem 207, v Žužemberku in Trebnjem 174; ad h) na Brdu 144, v Kamniku 252; ad i) v Metliki in v Črnomlju 190.

ad 2. Žage in mlini, in sicer: Politični okraj: Postojina 216, Kočevje 217, Krško 236, Kranj 255, ljubljanska okolica 260, Litija 167, Logatec 268, Radovljica 129, Rudolfovo 209, Kamnik 218, Črnomelj 78.

ad 3. Čevljarjev je v političnem okraju: Kranj 75.

ad 4. Kovačev itd. je v političnem okraju: Postojina 88, ljubljanska okolica 84, Radovljica 134.

ad 5. Lončarjev je v političnem okraju: Kamnik 65, pekovi in medeninarjev v tem okraju 70.

ad 6. Drugi rokodelski in dopuščani obrti kažejo v naslednjih političnih okrajih ta-le števila: Postojina 269, Kočevje 328, Krško 181, Kranj 208, ljubljanska okolica 279, Litija 170, Logatec 279, Radovljica 267, Rudolfovo 210, Kamnik 259, Črnomelj 140, in na razne davčne okraje se tako-le razdelijo: Postojina 100, Bistrica 53, Senožeče 40, Vipava 76, vkup 269. — Kočevje 147, Velike Lašiče, Ribnica 127, vkup 328. — Krško 76, Kostanjevica 44, Mokronog 37, Radeče 24, vkup 181. — Loka 75, Kranj 104, Tržič 29, vkup 208. — Ljubljanska okolica 208, Vrhnika 71, vkup 279. —

Litija 110, Zatičina 60, vkup 170. — Idrija 80, Lož 66, Logatec 133, vkup 279. — Kranjska Gora 43, Radovljica 224, vkup 267. — Rudolfovo 140, Žužemberk 72, Trebnje 18, vkup 210. — Brdo 39, Kamnik 220, vkup 259. — Metlika 83, Črnomelj 57, vkup 140.

ad 7. Za trgovinske obrte se pokažejo naslednja števila za politične okraje: Postojina 234, Kočevje 261, Krško 119, Kranj 350, ljubljanska okolica 293, Litija 136, Logatec 342, Radovljica 177, Rudolfovo 146, Kamnik 247, Črnomelj 65.

Konečno se še omenja, da se uloge c. kr. okrajnih glavarstev v Radovljici, Rudolfovem in Kamniku rešijo z ozirom na pričujoča načela zaradi tega v posebnih poročilih, ker v teh ulogah omenjene razmere, oziroma želje obrtovoalcev dopuščajo izjemo od postavljenega pravila.

Odsek torej stavi predlog:

Zbornica izvoli naj potrditi to poročilo in naslednjo razredbo obrtov.

I. Razredba obrtov.

1. Izdelovanje kovanega blaga.

Kovači (konjski, ročni, navadni in verižarji), nožarji, žebjarji, pilarji, ključavničarji, kleparji, brusarji, kotlarji, pasarji, kovači živinskih zvoncev, zlatarji in srebrarji, zlatoklepi.

2. Izdelovanje orodja, instrumentov in prevozil.

Kolarji, stavbarji mlinov, izdelovalci turnskih ur, optiki, izdelovalci decimalnih tehtnic, orgel, harmonik, glasovirjev, puškarji, izdelovalci gredaš.

3. Industrija zemljin, kamnov in glin.

Apneničarji, lončarji, izdelovalci kapnikovine, opekarji, cementarji.

4. Industrija lesa, kosti in enakih tvarin.

Bičarji, rešetarji, sodarji, strugarji, pozlačevalci, stolarji, mizarji, slamnikarji, glavničarji, žagarji.

5. Industrija usnja, kož, ščetin in dlake.

Strojarji, irharji, jarmenarji, sedlarji, žimoprejci, krtačarji.

6. Tekstilna industrija in izdelovanje knjigoveznih del.

Predilnice za volno in tkalnice, vrvarji, izdelovalci cerkvenih paramentov, premarji, nogovičarji, dežnikarji, valjavci sukna, brivci sukna, tapetarji, knjigovezi.

7. Industrija obleke in lepotnin.

Šivilje, krojači, čevljarji, rokovičarji, krznarji, modistke in izdelovalke lepotnin, čepičarji, klobučarji, lasopleti in lasničarji.

8. Industrija živil.

Peki, medeničarji, kolačniki, slaščičarji, vojeninarji, žganjarji, mesarji, klavci drobnice, mlinarji.

9. Kemična industrija.

Klejarji, izdelovalci čistilnega prahu, pepeličarji, izdelovalci barv, milarji in lojarji, voščeničarji, izdelovalci lanenega olja, izdelovalci kolomaza, stope za čreslo.

10. Stavbeni obrt.

Stavbeni podjetniki, stavbeni mojstri, izbni malarji, barvomazniki in lakirarji, zidarji in zidarski mojstri, tesarji, dimnikarji, skriljarji, steklarji, kamnoseki.

11. Poligrafi in umetelni obrt.

Cvetličarji, gravérji ali dolbci, podobarji, fotografi, tiskarne in litografije.

II. Trgovina.

1. Trgovina z blagom.

Trgovci s pijavkami, čebelami, ribiči, trgovci s perutnino, z živino, s predivom, s sadjem, vrtarji, trgovci z zelenjavo, z žitom, s senom in slamo, s predivom in konopnino, z zelišči, z deželnimi pridelki, z lesom in ogljem (premogom), z ogljem, z mavcem, apnom, oslami, s svinčeno gladkino, z železom, železnino, zlatnino in srebrnino, prodajalci žebeljev, trgovci z glasoviri, s šivalnimi stroji, posodami, stekleninami, z galanterijskim blagom, lesovino, drobnino, s hišno opravo, z norimberškim blagom, igrači, s kožami, z usnjem, žimo in žimnatimi rešeti, bombaževino, s cveticami, prejo, prodajalnice mešanega blaga, trgovci s cerkvenimi paramenti, platnenim blagom, z manufakturnim blagom, somnarji, trgovci z modnim blagom, pozamentarijami, ovčjo volno, s krojnim blagom, suknom, z belim blagom, volno, s klobuki, prodajalci čepic, trgovci z oblačili, dežniki in solnčniki, z obutalom, s slamniki, perilom, prodajalci pisne priprave, trgovci z dišavami, s specerijami, z južnim sadjem, prodajalci sladkorja in kave, trgovci z delikatesami, medeninami, sadjem, kislim zeljem, z vojeninami, maslom, s slanino, z divjačino, s sladčicami, z žganjem, prodajalci žganja, trgovci z vinom, lanenim oljem, prodajalci petroleja, trgovci s kolomazom, z voščeninami, barvami, s parfumerijami, prodajalci kruha, trgovci s kisom, prekupci, kramarji, trgovci z moko, prodajalci soli, trgovci z viktualijami, branjevci, trgovci s cunjami.

2. Trgovina s knjigami, umetninami in muzikalijami, posojilna opravila.

Trgovci s podobami, prodajalnice knjig, umetnin in muzikalij, prodajalci molitvenih knjig, posojevalne knjižnice, prodajalci šolskih knjig.

3. Trgovina z denarji in državnimi papirji.

Bankirji in menjalci denarja.

4. Spedijsko in komisijsko opravilo, trgovinsko posredovalno opravilo.

Komisijsko opravilo, odpravniki.

5. Premožni obrti za trgovino.

Upravniki, zavodi javnih tehtnic.

III. Promet.

1. Bankovstvo in upništvo.

Privatne banke.

2. Prevažanje.

Vozna pošta, fjakarji in najemni vozniki.

IV. Prenočevalni in z živili oskrbovalni zavodi.

Hôteli in gostilnice, prodajalnice jedil, točarji žganja, kavarnarji, restavratêrji, gostilničarji.

V. Zdravstveni obrti.

Kopelišča, zavodi za pokopavanje mrličev, konjerci.

(Dalje prihodnjič.)